

Skötselplan för
naturreservatet
Styra kalkkärr

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET STYRA KALKKÄRR

Skötselplanen gäller utan tidsbegränsning. En översyn bör göras senast inom 20 år för att bedöma behovet av revidering. Skötselplanen har upprättats av Länsstyrelsen 2012. Planförfattare har varit Olle Jonsson. Foto på framsidan: Kärrknipprot, Kurt Adolfsson.

A. ALLMÄN BESKRIVNING.....	3
1. Administrativa data om naturreservatet.....	3
2. Syfte, föreskrifter och skäl för beslut.....	4
3. Översiktlig beskrivning av befintliga förhållanden.....	4
3.1 Naturbeskrivning.....	4
3.2 Historisk och nuvarande markanvändning.....	4
3.3 Områdets bevarandevärden.....	4
3.4 Källuppgifter.....	6
B. PLANDEL.....	6
1 Syfte med naturreservatet.....	7
2 Disposition och skötsel av mark.....	7
2.1 Skötselområden.....	7
2.2 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder.....	10
2.3 Jakt.....	10
2.4 Utmärkning av reservatets gräns.....	10
3. Tillsyn.....	10
4. Dokumentation och uppföljning.....	11
4.1. Dokumentation och inventeringar.....	11
4.2. Uppföljning.....	11
5. Finansiering av naturvårdsförvaltningen.....	11
5.1 Finansiering av naturvårdsförvaltningen.....	11
6 Kartor.....	12

Bilagor

Bilagor i form av "ordinarie" kartor visas under punkt 6.

A. ALLMÄN BESKRIVNING

1. Administrativa data om naturreservatet

Reservatets

benämning: Styra kalkkärr

NVR-id: 2032070

Beslutsdatum: 2012-12-06

Län: Östergötland

Kommun: Motala

Areal: 3,9 ha

Land:

3,9

Vatten:

0 ha

Naturtyper: Rikkärr (Natura 2000-habitat 7230) ca 1,5 ha
(Natura 2000 habitat) Kalkfuktäng (ingår i Natura 2000-habitat 6420) ca 1,2 ha

**Prioriterade
bevarandevärden**

Naturtyper

Kalkkärr

Arter

Kalkkärrsflora med rikligt med orkidéer;
smalgrynsnäcka och andra landsnäckor knutna till
rikkärr

Markägare: Privat

Naturvårdsförvaltare: Länsstyrelsen Östergötland

Lägesbeskrivning: I Motala kommun, ca 3 km OSO Fågelsta

Vägbeskrivning: Reservatet saknar vägs skyltning.

2. Syfte, föreskrifter och skäl för beslut

(se reservatsbeslut; syftet beskrivs även i denna skötselplans plandel under B1)

3. Översiktlig beskrivning av befintliga förhållanden

3.1 Naturbeskrivning

Styra kalkkärr ligger i slättlandskapet i Östergötlands västra del. Omgivande mark består av uppodlad, högproduktiv åkermark. Flera liknande kalkkärr ligger i denna jordbruksbygd på relativt kort avstånd från varandra, varav två kärr ingår i reservatet. Delar av områdena är mindre blöta och utgörs av kalkfuktängar glest trädbevaxta med björk. Hydrologin i området har i viss mån påverkats av dikningsåtgärder i de omgivande åkermarkerna men fuktiga partier med en relativt opåverkad hydrologi finns i området. Mellan de två kärren ligger i reservatet en yta med kultiverad betesmark/åker med stor potential att restaureras till kalkkärr. Restaureringsåtgärder med bl.a. bortschaktning av matjordslager planeras att göras i denna del i oktober-december 2012.

Södra kärret ingår i Natura 2000-området Götala kalkfuktäng (klassat som Natura 2000-naturtyp Rikkärr, 7230). De högsta floravärdena finns dock i norra kärret, där matjordsskiktet schaktades bort i början av 1970-talet och området planterades med björk. Björken tog sig dåligt i den mycket blöta östra halvan av denna del, och ett kalkkärr har spontant utvecklats sedan dess. Markägaren har i senare tid betat området vilket ytterligare bidragit till utvecklingen av ett värdefullt kalkkärr. Idag förekommer rikliga orkidébestånd med ängsnycklar, blodnycklar, skogsnycklar och kärrknipprot i norra kärret. Även landsnäcksfauna är rik med mycket täta bestånd av rikkärtsarten ”kärrpuppsnäcka” (*Pupilla pratensis*). Norra kärret utgör idag en lämplig livsmiljö även för de skyddsvärda arterna smalgrynsnäcka (*Vertigo angustior*) och kalkkärrsgrynsnäcka (*Vertigo geyeri*) men ingen inventering har genomförts i kärren sedan 2005 för att undersöka om dessa arter har kunnat vandra in. Smalgrynsnäckan förekommer med ett litet bestånd i södra kärret (senast dokumenterad 2005), medan kalkkärrsgrynsnäckan inte är känd från närområdet.

Kalkkärren (extremrikkärren) är en av Östergötlands mest särpräglade naturmiljöer men har i stor utsträckning försvunnit efterhand under 1800- och 1900-talen p.g.a. utdikning och uppodling, eller p.g.a. igenväxning då bete eller slätter upphört. Götalakärret är ett mycket skyddsvärt kalkkärr. Restaurering av mellanliggande åker/kultiverad betesmark är en möjlighet att ytterligare stärka naturvärdena området. Dels fås ett större sammanhängande kalkkärrsområde, vilket i sig ökar möjligheten för den typiska floran och faunan att överleva i området, dels försvinner ”barriären” med åker/kultiverad betesmark mellan kärren så att växter och smådjur lättare kan sprida sig mellan södra och norra kärret.

3.2 Historisk och nuvarande markanvändning

Häradskartan (Karta 1) visar att området kring 1870 användes som betesmark (Karta 1):

3.3 Områdets bevarandevärden

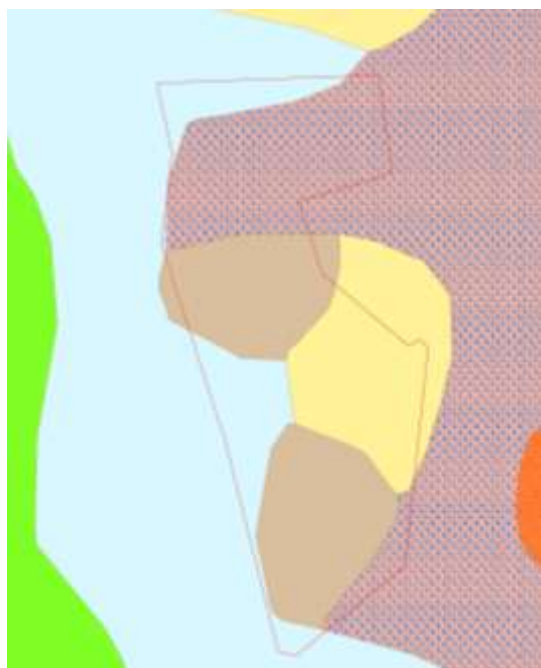
3.3.1 Biologiska bevarandevärden

I området finns mycket höga naturvärden knutna till miljöerna kalkkärr (extremrikkärr) och kalkfuktäng. Tabell 1 sammanfattar rödlistade och regionalt rödlistade arter, samt habitatdirektivsarter inom EU.

Styra kalkkärr naturreservat

Tabell 1. Bevarandevärda arter i naturreservatet Styra kalkkärr. S = sällsynt art, typisk kalkkärrsart; N2000 = art upptagen i EU:s Art- och habitatdirektiv.

ART	VETENSKAPLIGT NAMN	KATEGORI
KÄRLVÄXTER		
Axag	<i>Schoenus ferrugineus</i>	S
Gräsull	<i>Eriophorum vaginatum</i>	S
Kärrknipprot	<i>Epipactis palustris</i>	S
Kärrsälting	<i>Triglochin palustre</i>	S
Majviva	<i>Primula farinosa</i>	S
Näbbstarr	<i>Carex lepidocarpa</i>	S
Rosettjungfrulin	<i>Polygala amarella</i>	S
Skogsnycklar	<i>Dactylorhiza maculata</i> ssp. <i>fuchsii</i>	S
Slankstarr	<i>Carex flacca</i>	S
Tätört	<i>Pinguicula vulgaris</i>	S
Ängsnycklar	<i>Dactylorhiza incarnata</i> ssp. <i>incarnata</i>	S
BLÖTDJUR		
Smalgrynsnäcka	<i>Vertigo angustior</i>	N2000
Kärrpuppsnäcka	<i>Pupilla pratensis</i> (tid. <i>muscorum</i> f. <i>pratensis</i>)	S

Kärlväxtflora

Områdets har en mycket värdefull kärlväxtflora inklusive en rik orkidéflora. Bevarandevärda kärlväxter i Styra kalkkärr är bl.a axag, kärrknipprot och ängsnycklar. Fler arter redovisas i Tabell 1.

Fauna

Ingen systematisk inventering av djurlivet har genomförts i området förutom vad gäller landmollusker (2005). Området har en artrik och värdefull landsnäckfauna som bl.a. innefattar kärrpuppsnäcka (tid. ängspuppsnäcka) och smalgrynsnäcka vilken har särskild skyddsstatus inom EU (utpekad i unionens Art- och habitatdirektiv för Natura 2000).

Karta 1. Jordartskarta: blåvit=sandig morän, brun=torvjordar, gul=postglacial lerig grovsilt, aprikos/blåprickad=postglacial grovsilt

3.3.2 Geologiska bevarandevärden

Källmiljöer med kalkbleke i norra kärret. Området ligger på kalkberggrund från Ordovicium (440-495 miljoner år gammal). Jordarterna i området utgörs av sandig morän, torvjordar, postglacial lera och postglacial grovsilt.

3.3.3 Kulturhistoriska bevarandevärden

Någon särskild inventering av kulturhistoriska bevarandevärden i området har inte gjorts. Lösfynd av bl.a. skafthålsyxha har gjort i närheten av reservatet. 250 m väster om reservatsområdet finns en gravplats, Styra Ödekyrkogård. Fynd av forn-/kulturlämningar i området ska anmälas till länsstyrelsens Kultur- och samhällsbyggnadsenhet.

Karta 2. Häradskarta. Området nyttjades under senare delen av 1800-talet främst som betesmark..

3.3.4 Intressen för friluftslivet

Området har upplevelsevärden som kalkkärr, en förr inte så ovanlig naturmiljö i Österötlands västra slättområde som idag är mycket sällsynt.

3.4 Källuppgifter

Tryckta

Gustafsson, L-Å 1972. Karlkärr i Östergötland. Länsstyrelsen Östergötland, Rapport.
Jonsson, O. 2006. Grynsnäckor i Östergötland: En återinventering av fyndlokaler för *Vertigo angustior*, *V. genesii* och *V. geyeri* i N2000-område. Länsstyrelsen Östergötland, Rapport 2006:28.

Länsstyrelsen Östergötland 2006. Bevarandeplan Natura 2000. Götala kalkfuktäng (SE0230243). Länsstyrelsen Östergötland

Digitala

SGU 2012. Berggrund 1:50 K – databas.
SGU 2012. Jordarter 1:50 K – databas.
Häradskarta, 1868-77

B. PLANDEL

1 Syfte med naturreservatet

Syftet med naturreservatet Styra kalkkärr är att i gynnsamt tillstånd bevara värdefulla kalkkärr och kalkfuktängar, samt de typiska växt- och djursamhällen som är knutna till dessa naturmiljöer. Ett syfte är också att restaurera ett fuktigt-blött område med kultiverad betesmark/åker, som ligger mellan två befintliga kalkkärr, till kalkkärr.

2 Disposition och skötsel av mark

Se under respektive skötselområde.

2.1 Skötselområden

Reservatet är indelat i 5 skötselområden (Karta 2):

- 1) Södra kärret, betesmark
- 2) Södra kärret, slåtteryta
- 3) Restaureringsområde, kalkkärr
- 4) Norra kärret

Området är inte kartlagt i någon särskild kulturhistorisk inventering. I den händelse fornlämningar eller kulturlämningar påträffas får dessa inte skadas och anmälan skall göras till länsstyrelsens Kultur- och samhällsbyggnadsenhet.

Skötselområde 1. Södra kärret, betesmark

Areal: 1,25 ha

Beskrivning

Skötselområdet består av kalkfuktängar som delvis är klädda med ett gles trädskikt av björk. Här växer majviva, slankstarr m.fl. kalkfuktängarter, men ställvis finns också en kvävegynnad flora. Naturvärdena är inte lika höga som i skötselområde 2 och 5. Restaurering med bl.a. utglesning av trädskiktet har gjorts under 2000-talet vilket bidrar till successiv utveckling av naturvärdena knutna till kalkfuktäng och rikkärr. Restaureringar med bortschaktning av det översta markskiktet skulle inom vissa delar kunna gynna kalkfuktängs- och kalkkärrsflora.

Bevarandemål och gynnsamt tillstånd

- Skötselområdet ska fortsätta att utveckla och bevara sin karaktär av välhävdad naturbetesmark som inte gödslas.
- De arter som är knutna till kalkkärr och kalkfuktängar ska fortleva på lång sikt och gärna öka sin utbredning eller populationsstorlek. Bland arter som indikerar gynnsam bevarandestatus är orkidéarter, och grynsnäckor lämpliga att följa upp.
- Krontäckning träd ska inte öka (men buskskikt av bärande arter samt viden kan öka något i delar med fastare mark). Krontäckning av träd kan minska och buskridåer mot åker skapas/bibehållas.

Åtgärder

Restaureringar

- Restaureringar med viss bortschaktning av ytliga jordlager skulle kunna gynna naturvärdena (om åtgärden ska göras krävs av Länsstyrelsen utarbetat restaurerings- eller försöksplan, inklusive samråd med Kultur- och samhällsbyggnadsenheten).

Löpande skötsel:

- Hävd med bete, gärna nötkreatur
- Buskröjning och betesputsning vid behov
- Plockhuggning av lövträd

Skötselområde 2. Södra kärret, slåtteryta

Areal: 0,30 ha

Beskrivning

Skötselområdet består av ett öppet kalkkärr som sköts med slätter. Här finns bl.a. orkidéen kärrknipprot och den kräsna smalgrynsnäckan. Området har restaurerats för slätter under 2000-talet.

Bevarandemål och gynnsamt tillstånd

- Kalkkärrsmiljön i skötselområdet ska bevaras och stärkas
- De arter som är knutna till kalkkärr fortleva på lång sikt och gärna öka sin utbredning eller populationsstorlek. Bland arter som indikerar gynnsam bevarandestatus är orkidéarter, och grynsäckor lämpliga att följa upp.

Åtgärder

Restaureringar

- Inga aktuella

Löpande skötsel:

- Hävd med slätter, alternativt bete
- Buskröjning och betesputs vid behov

Skötselområde 3. Restaureringsyta

Areal: 1,26 ha

Beskrivning

Skötselområde 3, utgörs av en åker/kultiverad betesmark som har en stor potential att restaureras till kalkkärr. Denna åker har varit svårbrukad p.g.a. blöta, källområden och har nyttjats för vall/bete under de senaste åren. Området har idag en kvävegynnad flora. Förutsättningarna för att restaurera området till kalkkärr bedöms som mycket goda. Länsstyrelsen har fältkontrollerat de hydrologiska förutsättningarna och gjort bedömningen att restaurering bör göras genom att matjordslagret schaktas bort. Sedan kan kalkkärrsväxtlighet etablera sig spontant. För att påskynda processen kan fröständare av kalkkärrsväxter spridas på området efter schaktning och det kan också vara lämpligt att delar av axagstuvor och andra typiska växter flyttas till de blötaste delarna för att gynna utvecklingen av ett axagkärr.

Bevarandemål och gynnsamt tillstånd

- Skötselområdet ska utveckla naturvärden knutna till öppet kalkkärr
- De arter som är knutna till kalkkärr eller källor med kalktuffbildning ska vandra in i området och fortleva på lång sikt.
- Bland arter som indikerar gynnsam bevarandestatus är kärlväxter (särskilt orkidéarter och axag) samt grynsäckor lämpliga att följa upp före och efter restaurering år 1, 5, 10, 20 och 40 efter restaurering. Ett uppföljningsprogram bör upprättas.

Åtgärder

Restaureringar:

- En arbetsbeskrivning för restaurering utformas av Trafikverket i samråd med markägaren och Länsstyrelsen i syfte att uppnå bevarandemålen på så kort tid som möjligt. Ambitionen är även att markområdet i framtiden ska uppnå kvalitet för EU:s miljöstödd för marker med särskilda värden. De restaureringsmetoder som blir aktuella specificeras inte i denna skötselplan, utan bestäms genom restaureringsbeskrivningen. I beskrivningen bör bl.a. ingå följande:
  - Hydrologiska förutsättningar (information finns hos Länsstyrelsens förvaltning).
  - Igenläggning eller borttagning av ev. täckdiken.
  - Beskrivning av schaktningsmetodik.
  - Insådd arter från södra och norra kärret, ev. förflyttning av växttuvor från dessa kärren.
  - Beskrivning av skötsel under 20 årsperiod efter restaurering, inklusive en grov bedömning av hur lång tid det kan tänkas ta innan restaureringsområdet bör kunna ingå i miljöstödd.
  - Stängslingsbehov.
  - Hantering av fornlämningar som skulle kunna påträffas (Länsstyrelsens Kultur- och samhällsbyggnadsenhet har bedömt att åtgärden kan göras utan särskild arkeologisk utredning då det sumpiga området som berörs inte utgör sannolik boplats, men i omgivningen har lösfynd gjorts och boplatslägen bör finnas i mer höglänta delar i omgivningen).
  - Plan för uppföljning av naturtypers och arters utveckling i området.

Löpande skötsel:

- Hävd med bete, gärna nötkreatur, alternativt slåtter. Restaureringsfasen innebär dock att delar av området behöver undantas från bete under en period. I vilken omfattning (tid och storlek på ytor) ska tas upp i restaureringsbeskrivningen.
- Betesputsning och buskröjning vid behov
- Eventuella åtgärder för borttagande/reducering av vass eller andra arter som kan skada kalkkärrs naturvärden.

Skötselområde 4. Norra kärret

Areal: 1,14 ha

Beskrivning

Skötselområde 4 sluttar mot öster och har glest trädbeklädda kalkfuktängar/kalkkärr i västra delen och en källigt öppet kalkkärria med inslag av videsnår i väster. Här finns reservatets värdefullaste kalkkärsmiljöer. Matjordsskiktet schaktades bort i skötselområdet i början av 1970-talet och området planterades med björk. Björken tog sig dåligt i den mycket blöta östra halvan, och ett kalkkärr har spontant utvecklats sedan dess. I källiga delar förekommer kalkbleke. Skötselområdet är välhävd med bete, och idag förekommer axag och rikliga orkidébestånd med ängsnycklar, kärrknipprot och skogsnycklar. Även landsnäcksfauna är rik med mycket täta bestånd av rikkärnsarten ”kärrpuppsnäcka” (*Pupilla pratensis*). Den västra delen av skötselområdet har restaurerats under 2000-talet genom att trädsiktet med björk har glesats ut, vilket bidragit till att höga värden utvecklats även här. Kring ett vattenhål i sydöstra delen av skötselområdet har vass etablerat sig liksom kalkkärnsarter t.ex. rikligt med kärrknipprot. Denna växtlighet har framför allt etablerat sig på äldre massor som formar en liten höjd med mindre fuktig mark. Vass sprider sig härifrån till omgivande blötare mark i kärret.

Bevarandemål och gynnsamt tillstånd

- Kalkkärsmiljön i skötselområdet ska bevaras och stärkas

Styra kalkkärr naturreservat

- De arter som är knutna till kalkkärr och kalkfuktängar ska fortleva på lång sikt och gärna öka sin utbredning eller populationsstorlek. Bland arter som indikerar gynnsam bevarandestatus är orkidéarter, och grynsnäckor lämpliga att följa upp.
- Krontäckning av träd och buskar ska inte öka. Buskbryn intill åker i t.ex. sydöstra delen av skötselområdet bör dock bibehållas.

Löpande skötsel:

- Hävd med bete, gärna med nötkreatur vilka motverkar spridning av vassbestånd i kärret både genom att trampa söder vassens jordstammar och genom bete.
- Buskröjning och betesputsning vid behov
- Plockhuggning av björk m.fl. lövträd.
- Eventuella åtgärder för borttagande/reducering av vass eller andra arter som kan skada kalkkärrets naturvärden.

Skötselområde 6. Anordningar för friluftslivet

Stätta, informationsskylt samt ev. markerad stig och hänvisningsskyltar.

2.2 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Var	Prioritet	Ansvar
Restaurering av kultiverad betesmark/åker till kalkkärr	2012	Skötselomr 3	1	Trafikverket
Stängsel	2012	Skötselomr 3	1	Trafikverket
Gränsmarkering av reservat	2013		1	Länsstyrelsen
Stätta, ev. markerad led	2013	Överenskom- melser med markägare	1	Länsstyrelsen
Informationstavla	2014	Överenskom- melser med markägare	1	Länsstyrelsen /Trafikverket
Eventuella restaureringsåtgärder med schaktning av ytliga jordlager		Skötselomr 1	2	Länsstyrelsen

2.3 Jakt

Jakt är tillåten i reservatet.

2.4 Utmärkning av reservatets gräns

Utmärkning av reservatsgränsen ska utföras av naturvårdsförvaltaren enligt svensk standard SIS 031522 och enligt Naturvårdsverkets anvisningar.

3. Tillsyn

För närvarande bedöms ingen speciell tillsynsman behövas inom reservatet. Tillsyn av reservatet skall ombesörjas av länsstyrelsen.

4. Dokumentation och uppföljning

Skötseln av naturreservatet ska ske på ett sådant sätt att önskat resultat uppnås till lägsta möjliga kostnad. Effekterna av utförda skötselinsatser måste därför alltid följas upp. Uppföljningen ska sedan ligga till grund för förändringar av skötselmetoder och revidering av skötselplanen.

4.1. Dokumentation och inventeringar

Inga särskilda inventeringar planeras i dagsläget inom reservatet.

4.2. Uppföljning

4.2.1. Uppföljning av bevarandemål och gynnsamt tillstånd

Uppföljningen skall ske enligt fastställda metoder som används inom miljöövervakning nationellt eller regionalt. Lämpliga parametrar för uppföljning i reservatet är hur arealen av naturtyperna, och hur dess ingående strukturer och funktioner, förändras. Målsättningen med uppföljningen är att kunna se om uppställda bevarandemål enligt skötselplanen uppfylls.

4.2.2 Uppföljning av effekter av skötselåtgärder

En uppföljning av naturvärdenas utveckling ska ske i de områden där åtgärder genomförs. Genomförandet av skötselplanens åtgärder skall följas upp så att den genomförda skötseln leder till att bevarandemålen uppfylls på sikt.

5. Finansiering av naturvårdsförvaltningen

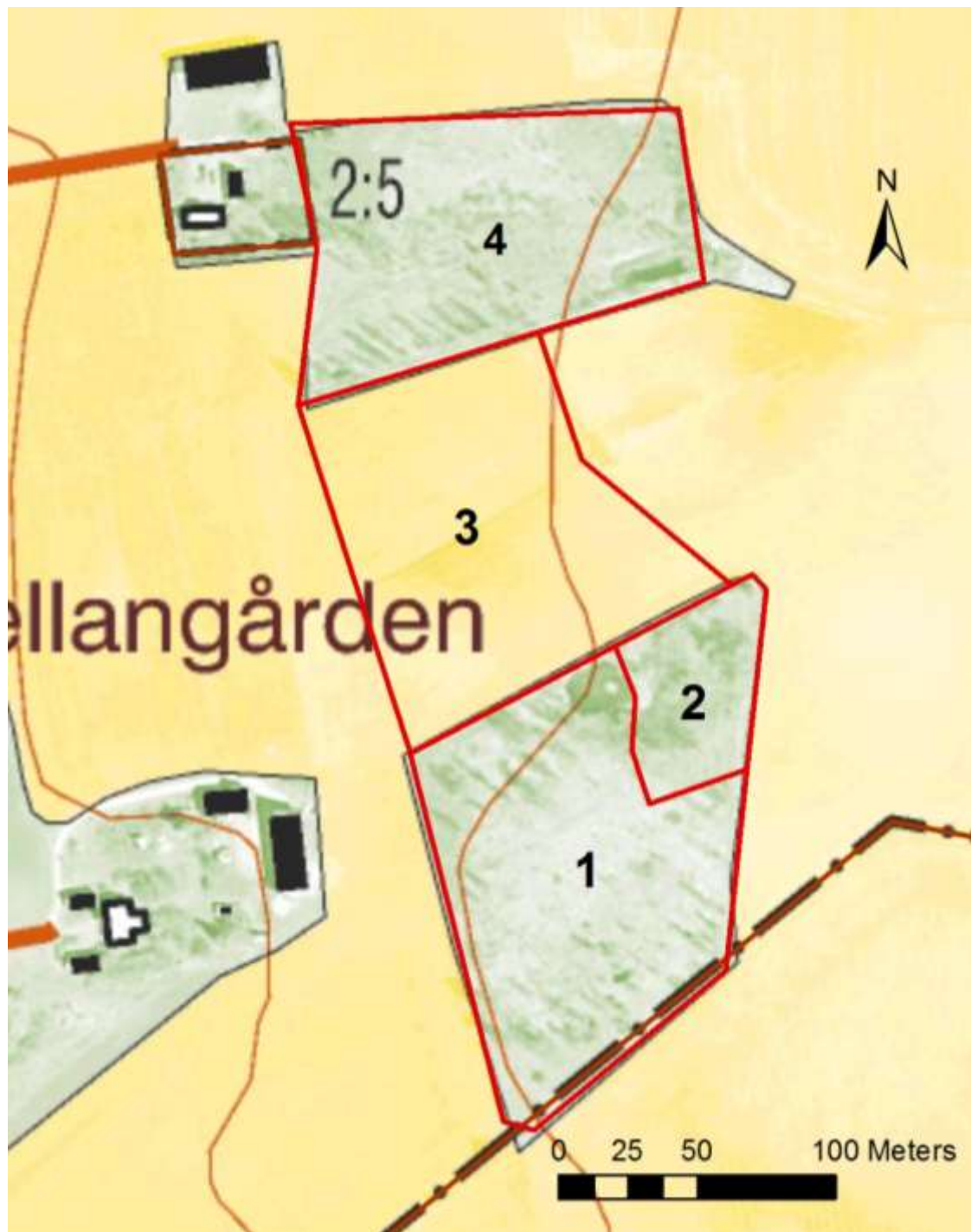
5.1 Finansiering av naturvårdsförvaltningen

Alla i planen redovisade åtgärder bekostas av offentliga medel. Restaureringen av åkermarken i reservatet finansieras av Trafikverket. Även andra finansiärer, exempelvis fonder eller stiftelser, kan bli aktuella.

6 Kartor

OBS. Karta 1, häradskarta för reservatet, visas i del A, kap. 3.2.

Karta 2. Skötselområden i naturreservatet Styra kalkkärr.

© Bakgrundskartor Lantmäteriet, dnr 106-2004/188

Styra kalkkärr naturreservat

Karta 4. Översiktskarta för naturreservatet Styra kalkkärr, Motala kommun, Östergötlands Län. Reservatet ligger ca 3 km OSO om Fågelstad och 7 km N om Skänninge.

© Bakgrundskartor Lantmäteriet, dnr 106-2004/188